

Grágásin – er hon ótolandi plága?

– ella kærkomið og virðismikið tilfeingi? Tað veldst um hvussu vit røkja stovnin!

Andrias Reinert

Fyri ikki so mongum árum síðan sást grágás bert vár og heyst í Føroyum.

Tað vóru íslendsku gæs-nar, sum á heysti í stórum flokkum høvdu kós móti Bretlandi, og á vári leitaðu norður aftur til búplássini.

Grágásin og somuleiðis Íslandsgásin (Heiðagæs) hava verið í stórari menning i grannalandinum fyri norðan, og eini 100.000 grágæs hava verið í Íslandi á heysti. Stovnurin av Íslandsgás er væl størri, mettur til 230.000 fuglar. Hetta gásaslag eigur eisini í Eysturgrønlandi. Brandgæs-nar úr Eysturgrønlandi, eini 30.000 í tali støðga á í Íslandi vár og heyst, og síggjast stundum her hjá okkum.

Í frálíku myndarøðini um "Náttúru Íslands", sum eisini varð víst í sjónvarpinum her, varð m.a. sagt um grágásina, at hóast onkur hevur fortred av henni, serliga har nýliga er dyrkað, er"vert at leggja sær í geyma, at gás er nyttufuglur, av ediligastu veiðifuglum og smakkar óføra væl.

Gása veiðitíðin er um heystið og tjúgundi august er fyrsti veiðidagur (20. august til 15. mars). Hóast gás er friðað um várið, verður hon onkuntið skotin tá eisini. Til tað er bert at siga at neyðugt er tá at fáa undantaksloyvi at skjóta, har grágás er til stóran ampa".

Í 2010 vórðu skotnar í Íslandi:
45.428 grágæs
17.114 íslandsgæs
1.291 brandgæs
421 korngæs úr Grønlandi
64.654 villgæs ialt.

Meginparturin av hesum gásum leita til Bretlands og Írlands um veturin.

Í Bretlandi er loyvt at



skjóta villgæs frá 1.september til 31. januar (niðanfyrri fjørðumark til 20. februar).

Bretar hava ikki so góð hagtøl um gásaveiðu sum Íslendingar.

Ein meting er at árliga veiðan er um
16.000 grágæs
16.000 íslandsgæs
25.000 canadagæs
57.000 villgæs ialt

Onkur annar heldur at bretar skjóta líka nógvar grágæs sum Íslendingar

Tað er tí bert tá hesar gæs støðga á í Føroyum at tær eru "totalt friðaðar" – so vita vit tað.

Hjá okkum verður mest sum bert tosað um antin at "friða" ella"oyða", og tað haldi eg lítið um, fyri at siga sum er. Í staðin áttu vit at roynt at "hildi hús" við náttúru ríki-døminum sum frægast.

Gæs-nar sum eiga í Føroyum

Síðan grágásin aftur fór at eiga í Føroyum hevur hon ment seg óføra skjótt, serliga seinastu árin, og er nú meira

og minni til ampa hjá mongum, sum royna at fáa nakað burtur úr okkara kørgu jørð.

Sýslumaður, "pressan" -og nú eisini politikarar "ressast " nú við.

Hetta er tó als ikki nakað serstakt fyri Føroyar, tí júst tað sama er hent á mongum av oyggjunum kring Bretland, eitt nú á Orkneyoyggjum, Coll, Tiree, Islay, Uists, og í Hetlandi.

Somuleiðis er grágásin til stóran ampa á oynni Texel og fleiri av Frísisku oyggjunum í norður Hollandi.

Suðuroyggjar ella Orkneyoyggjar

Grágásin kom aftur at eiga í Orkneyoyggjum seinast í 1970 unum. (sí mynd).

Lítið nørðust tær fyrstu árin, men so skjótt hevur gingið í hesi øld, at eini 10.000 gæs vóru í oyggjunum á heysti í 2008, áðrenn teir stóru gásaflokkarnir vóru komnir norðani frá, og í august 2012 vóru taldar 21.367 grágæs í Orkneyoyggjum.

Hesar mongu støðufastu gæs-nar eru nú vorðnar til so stóran bága fyri landbúnaðin,

at ein roynd varð gjørd í fjør (2012) at minka um grágásastovnin: Avrátt varð at skjóta 5.500 av gæsnum sum eiga í oyggjunum, og tað skuldi gerast í september, áðrenn tær stóru gásaflokkarnir komu úr Íslandi.

Vanir veiðumenn á staðnum skuldu standa fyri hesi týning, undir eftirliti av ymiskum mynduleikum eitt nú Scottish Natural Heritage. Hesar 5.500 gæs er tó lítið í mun til stóra talið av gásum, sum árliga verða skotnar í oyggjunum úr flokkunum av ferða-gæsnum, sum seinni koma norðani frá. Á heysti 2010 taldu teir 80.000 gæs.

Tað eydnaðist tó bert at skjóta 3.191 gæs í september 2012, men roynt verður so aftur í september í ár at veiða 5.500 gæs.

Minkar stovnurin av hesum "drápi", verður talið, sum skal skjótast á henda hátt á hvørjum ári, minkað og lagað eftir stovnsstøddini, soleiðis at stovnurin verður hildin á einum "burðardyggum" støði, sum kan geva inntøkur til samfelagið av gásaveiði, uttan at vera til ov

nógvan ampa fyri landbúnaðin. Líknandi ætlannir eru eisini fyri hinar bretsku oyggjarnar, sum eru nevndar omanfyri, har grágæs-nar somuleiðis eru nørdar í meira lagi.

Hetland

Fyrsta gásareiðrið varð funnið í 1985, og longu í 2010 áttu eini 1.000 pør í Hetlandi. Um heystið hetta ár var stovnurin við ungfugli 5.250 gæs. Saman við ferðagæsnum úr Íslandi vænta teir at eini 10.000 gæs vera í Hetlandi á heysti 2015. Teir hava roknað út at landbúnaðurin árliga missur 109.770 pund av hesum mongu gásum.

Í vanligu veiðitíðini sum er frá 1.september til 31. januar vórðu bert 500 gæs skotnar á Mainland. Mælt verður nú til at leingja um veiðitíðina, loyva sølu av veiddu gæsnum, stoyta eitt slag av olju á eggini, sum drepur ungan og næsta ár (2014) at fara undir eina 3 ára ætlan at skjóta burtur av hetlenska stovninum, eftir líknandi leisti sum í Orkneyoyggjum. Eisini verður

skundað undir bøndir, sum eru illa plágaðir av grágæsnum, at søkja um undantaksloyvi at skjóta uttanfyri vanligu veiðitíðina.

Texel

Eini 250.000 grágæs halda til í Hollandi á vetri.

Tað er mest fuglur úr Skandinaivia men eisini úr øðrum grannalondum.

Texel er hin størsta av Frísisku oyggjunum, eini 30 kilometrar til longdar. Har húsast umleið 14.000 fólk, og nakað sama tal av tí kenda texel-seyðaslagnum, sum er farið um allan heim.

Á Texel høvdu gæs ikki átt í mong ár, tá nøkur pør aftur fóru at reiðrast á oynni í 1974. Næstu 30 árin nørðist stovnurin so skjótt at "texelgæs-nar" vóru eini 6.000 í tali á sumri, – áðrenn teir mongu ferðagæs-nar komu á heystið úr øðrum londum. Á Texel rokna teir við at 8 gæs bíta líka nógv græs, sum ein vanlig kúgv.

Fyri landbúnaðin, og ikki minst fyri tað sera týðandi ferðavinnuna, blivu mongu gæs-nar ein sonn plága. Hóast veiðimenn á Texel skutu eini 15.000 gæs millum 2005 og 2011, nørðist stovnurin við sama lag. Hildið varð, at nógv av tí, ið veiðimennirnir finga, var fuglur, sum kom aðra-staðni frá. Gæs-nar sum eiga á oynni duga væl at halda seg til "náttúru-øki", har tað ikki er loyvt at skjóta, og tær finna eisini óføra skjótt út av, hvar tað er ov vandamiki at ferðast.

Í 2011 prikau teir hol á eini 12.000 gásaregg á oynni, men hóast væl færri ungar av hesum komu undan, vaks stovnurin framvegis, – tó minni enn undanfarin ár.

Vónleyst var at finna øll reiðrini. Fyrsta árið hildu teir seg finna 70%, men seinna árið bert 57%